

ZORA

ČASOPIS ZABAVI i PODUKU.

Pregled. Poezije Bož. Flegerića. — Helena. — Podobe iz domačega življenja. — Salzburg — Juvavo. — Oroslav Caf. — Drobnost.

Poezije Bož. Flegerića.

Medjimurski izdihljaji.

1.

V mirni nočni sem tihoti
Samcat sam med trsjem stal,
V tem pokoji, v tej samoti
Žalosten izdihoval:

Oj mogočna roka mila
Pošlji, pošlji skoro čas,
Ko se bo zavest vzbudila
Ter se čul med rodom glas:

„Proč verige, proč okovi,
Naj nas tujstvo zapusti,
Mi smo Slávini sinovi,
Ne trpimo v sužnjosti!“

2.

Solnce vstane za gorámi
Ter prijazno se blišči,
Jaz pa z bridkimi solzámi
Polnim trudne si oči.

Kmetič pride, me popraša:
Kaj tu žalosten stojiš?
Nij-li lepa zemlja naša,
Da se tak nad njo solziš?

Da, da! lepa, oj prelepa!
Al lepote jene cvet
Stroga, tuja moč oklepa
Že množino dolgih let.

3.

„Rija lemež je izjela“
Rekel je srdit orač,
„Oj nesreča, gromska strela,
Zopet služil bo kovač!“

„Huj! ne morem več orati,
Čas je goden . . . meni kvar,
Lemež mora se sklepati,
Škoda, škoda za denar!“

Kaka tebe rija gloje,
Kmetič moj! ko ti bi znal,
Kake so nevolje tvoje,
Um bi si sklepati dal.

4.

Hodi z menoj draga, hodi,
 Hodi v boljši, lepši kraj!
 Daj, podajva se k svobodi,
 Ki obeta sladki raj.

Krasne vinske glej gorice,
 Ondi moj je dragi dom,
 V brambi svete je pravice,
 V last ne dan sovražnikom.

Gledaj grozdje zažarelo,
 Ki blišči se tu povsod:
 Tak je žarno že ogrelo
 Rodoljubje tu moj rod.

5.

Domačija je vesela,
 Ker je več ne krije mraz,
 Ko takrát, ko sta jej pela
 Modrinjak in Stanko Vraz.

Pevca! vaju ide hvala,
 Da sta naredila pot,
 Ródu pokazála
 Stezo iz temotnih zmot.

Ako vajinega glasa
 Tožen ne bi še poznal:
 Védi bog! kak dolgo časa
 Trudno spanje bi še spal!

6.

Teci, Mura teci
 V daljne dalečine
 In seboj odnesi
 Naše bolečine!

Vse seboj odnesi
 Gorke, ljute rane,
 V morje jih potopi,
 V kraje nepoznane.

V morje jih potopi
 Težke vse okove,
 Ki so kdaj glodáli
 Slavine sinove.

7.

Glej! pri bistri Muri
 Je zelena trata,
 Na zeleni trati
 Lipa je košata.

In prek bistre Mure
 Sever veter tuli,
 Lipo jako giblje,
 Pa je ne izpuli.

Če pognal je narod
 Čvrste korenine,
 Več ga gadno tujstvo
 Z lehka ne spodrine.

8.

Srce, srce moje
 Ti si ladja mala;
 V bistre si valove
 Meni se zagnala.

V ladjici ljubezen
 Čvrsto je krmilo,
 Ki jo vedno goni
 Z grozovito silo.

Deklica prevzetna
 Pa viharna sila,
 Ladjo in krmilo
 Bode pogubila.

9.

Glej nebo jezi se,
Kak se strašno bliska!
Srce pa se groze
Meni v prsih stiska.

To ni bliskavica,
To je znam osvête,
Vsemogočna roka
Ostre biče plete.

Ostre biče plete,
Tepla bo rodove,
Ki rodove druge
Devajo v okove.

10.

Čuj kak grom boboče,
Zemljin drob pretresa,
Giblje silno morje,
Stepa vsa nebesa.

Oj to ni grmenje!
Vsemogočni kuje
Ostre, žarke strele
Na gospodstvo tuje.

Na gospodstvo tuje,
Samosilstvo kletó,
Ki že dolgo jemlje
Nam pravico sveto.

11.

Kaj bobni sred zemlje,
Kakor bi grmelo?
Kakošen to posel?
Kako je to delo?

Črni se duhovi
V peklu grohotajo,
Mrzkega trinoga
Med seboj imajo.

Naj ga le imajo,
Da dobi plačilo,
Za hudobna dela
Dobro povračilo!

12.

Mnogo se na zemlji
Bode bojevalo,
Ako ljudstvo k slogi
Rók ne bo si dalo.

Mnogo se na zemlji
Krví bo prelilo,
Če ne bo se ljudstvo
Skoro pomirilo.

Naj se slepo kolje,
Naj se ljudstvo davi!
Da le domovino
Sreče svit pozdravi.

Helena.

Izvirna povest; spisal Jurij Vranič.

V.

„Zvezde v daljo se ozrite
I poglêjte v nje srce,
Zvesto meni oznanite
Al res bje še za me?“ S. Jenko.

Pozdravljena mi bodi, blažena zemlja Ogerska! Širno se razprostiraš pod milim nebom od Planin do Karpatov, ki se vijo okrog tebe, kako venec. Videla si že marsikateri rod svojih sinov, sinov, kateri te ljubijo in varujejo, kakor svojo mater. Mogočna Donava teče po tebi, na njenih obalih se raduje Oger svoje krasne zemlje in mogočne reke, ki je bila s Karpati vred priča njegovih slavnih del. Oj, ko bi ti mogla povedati, stara Donava, vse kar si že videla. Odkrila bi mnogo činov, kateri so zdaj pozabljeni in znabiti tudi večno pozabljeni ostanejo. Na tvojih obalih bili so srčni vojaki že marsikateri boj na čast in slavo Ogerske, da se je kri ranjencev mešala s tvojo vodo. Mnogokrat napojila si Donava! svojo vodo musulmanske konje in bisurmanske vojake, klanjajoče se polumesecu, da so okrepiši se, toliko lagljeje teptali lepo zemljo in zasadili znamenja sužnosti na nakope in zidove ogerskih mest. Toda čas je pretekkel! Tvoji sovražniki, Ogerska! bili so pognani v svoje dežele. Donava! marsikedo mislil bi, da si sedaj vesela, da se iz vsega srca raduješ oproščene zemlje in blagostno poslušáš veselo petje Ogra; pa nij tako, kaj ne, da ne, Donava, slovanska reka? Mogočno dereš proti črnemu morju. Tvoji valovi šumé in se pene, kakor bi bila ti razjarjena, ker gospoduje na tvojem desnem bregu Musulman nad Slovani. Videla si boje Slovanov proti turškemu nasilstvu, videla tudi njihov propad. Ti nijsi mogla tega trpeti, zmogla te je tuga in začela si strašno bobneti, prorokovaje nevercu, da bode silno propal. Kedar pa bodo po nabrežnih mestih stale cerkve in se bodo čuli mesto muezina krščanski zvonovi, takrat boš, stara Donava! zopet vesela in vstavila boš silne valove, da mirno tekó in naznanjajo s tem daljnim plemenom, da je Slovan prost. Solnce se bo v tvojih valovih vse drugače lesketalo, kakor dozday in smehljáje ogledoval se bo po noči mesec v tvoji vodi, kakor v najčistejem zreali. Takrat boš radostno poslušala petje svojih otrok, kakor posluša ljubimka, kedar jej prikrihijo ljubimčevi glasovi njej na čast v mirnij noči na uho. Ko pa bodo plesali tvoji sinovi in hčere kolo, na tvojih obalih, plivkala bodeš lehno z valovi, da jih ne motiš, kakor lehno hodi mati krog zibelke spečega deteta! Take misli latjale so se časi Stanislava, ko se je sprehajal ob Donavi. Pazno je poslušal svoje prijatelje Srbe, ki so mu pravili o ravno tej Donavi, kaka je v Srbiji, kajti pri onem polku, pri katerem je bil on, je bilo mnogo srbskih oficirjev.

Stanislavu se je pridružil kot prijatelj Milan Valjevič. Njegovi stariši živeli so v Srbiji in so bili zelo premožni. Poslali so bili svojega sina v Avstrijo, da se tamo izučí in izobrazi. Ko je dovršil svojo nalogo, vrnil se je k starišem, pa le malo časa ostal v domovini. Pri neki veselici v Belgradu razžalilo je nekaj Srbov turškega pašo in tudi Milan je bil mej njimi. Ker so potem spoznali iz pašinega obnašanja, da jim ne misli odpustiti, svetoval jim je Milanov oča, naj gredó iz domovine in stopijo v službo avstrijskega carja, kedar pa se bodo Srbi dvignili, pridejo naj nazaj. Prevideli so mladenči, da je to še najboljše in šli so, kamor jim je oča svetoval. Obnašali so se počteno. Hrabri so bili in sreča bila jim je ugodna, tako, da so vsi postali oficirji. Zvesto so opazovali na Ogerskem vsako gibanje v domovini in s pravim domačim stanjem seznanil jih je Milanov oča, ki je večkrat prišel svojega sina obiskat.

Stanislavu bilo je s početka res dolg čas po Heleni in po domu, a kmalu je to izginilo. Videl je, da ne more drugače biti in da le po tem poti pride do Helene. Vso pridnostjo se je poprijel, česar mu je bilo potreba in kmalu si je pridobil zaupanje drugih oficirjev. Največje veselje pa je imel nad njim general Radvin in večkrat in rad je imenoval Stanislava svojega sina. Bil mu je blag pokrovitelj, zatorej je tudi Stanislav kmalu dosegel čast oficirsko. To se vé da mu je marsikateri to zavidal; ali večina priznavala je Stanislavu zmožnosti. K svojemu pokrovitelju smel je, kedar je hotel in vselej je bil ljubo sprejet. Menila sta se o Stanislavovej domovini in enkrat navodil je tudi general govorico na ljubo, katero ima, kakor je rekel, gotovo v Ljubljani.

„Kako bode vesela“, dejal je general, „ko te sprejme kot oficirja!“

Stanislav zarudi. Samega veselja mu blisnejo oči in on se obrne v stran. General se mu nasmeje in nadaljuje: „Vse sem videl takrat, ko sva odhajala iz Ljubljane. Kaj nij bila tista tvoja ljubimka, ki ti je vrgla šopek iz okna na voz, ko je ravno nekoliko postal? Za boga, krasna je in vredna takega mladenča.“

Stanislav ne odgovori ničesa. Smijoč pogleda svojega pokrovitelja in na licih mu igra radost.

„Le tako napreduj. Dobro si pričel in jaz in tvoja ljubimka te bodeva vesela, in gotovo jo doboš za ženo, tudi, ko bi se cel svet zoprstavljal.“

Tako sta se razgovarjala mnogokrat popoldan, potem pa jezdila skupaj na sprehod in vsak, kdor ga je videl, dejal je, da nij lepšega oficirja v celem vojski, kakor je Stanislav. Marsikatera bogata deklica ozirala se je po Stanislavu ali ga pa na kak drug način skušala sebi pridobiti, toda nij se posrečilo nobeni. Njegovo srce je bilo Helenino.

Tudi drugi oficirji pri polku imeli so radi Stanislava v družčini in kmalu je bil on duša vse zabave. Najbolj priljubljeni so mu bili Srbi.

Pravili so mu o svojej ddmovini, pripovedovali svoje dogodke. Tako je spoznal Stanislav stan dežele, do katere je toliko sočutja imel, bolj natanko. Še dijak bral je rad novine, koje so pripovedovale o tamošnjih bojih. Živo je čutil tudi on veselje slovanskega naroda, beroč, da so Srbi kje vzmogli v boji. Zanimalo ga je družinsko življenje tega naroda, katero so mu živo slikali njegovi pajdaši. Rad je poslušal pesni, ki so jih časi zapeli njegovi tovariši. Najlepše zdele so se mu bojne pesni. Nek čuden upliv imele so nánj. Spoznal je, kako ogrevajo srce vojaku in mu vzbujajo pogum, da gre z veseljem v boj na sovražnika. Pravili so mu Srbi dalje o hajdukih in njihovem življenji, kako so že marsikterikat osvetili zločinstva nevercev. Zamišljen je vselej odhajal iz družčine. Globoko so mu ségale pripovedi tovarišev v srce in tužne misli navdajale ga zarad sedanjega stana narodovega.

Tako je bilo Stanislavovo življenje še dosti veselo. Njegova Helena odpisovala mu je prav pridno in neizrečeno je bil vselej vesel, kedar je dobil od nje list. Helenina pisma bila so mu živ izraz nespremenjene ljubezni. Take besede more pisati le ljubimka, koje duša je čista, brez madeža in katere srce je polno ljubezni. Oj, kako bode vesela, kedar jo obiščem, ter jo poljubim na cvetoča ustna! Na veliko srečo ženitbe se nij šče zdaj upal ni misliti.

* * *

Ljuba pomlad okrasila je zemljo. Vse diha veselje. Na sprehod jezdita dva oficirja. Živo sta se pomenkovala drugekrati, kedar sta jezdila tod na sprehod; a danes ne govorita skoraj nič. Česar sta se drugekrati radovala, danes še ne pogledata, posebno eden njiju je danes zelo otožen. Kratko odgovarja na vsako drugovo vprašanje, akopram si drug na vso moč prizadeva, kaj takega povedati, kar je tovariša časi veselilo. Konja menda tudi vésta, da nijsta jezdeca danes nič kaj pri volji, kajti ne gladita ju jezdeca po vrati, ne izgovarjata ljubo njunih imen in ne hvalita njunih lastnostij. Prijezdila sta do bližnjega trga, zavila naravnost vanj k neki hiši, katero je carski grb naznanjeval kot pošto. Stanislav stopi s konja in hiti noter, a kmalu se je vrnil s povešeno glavo in tužnim licem. Skoči na konja in jezdeca se obrneta nazaj. V divjem diru sta jezdila proti domu. Čudno se je zdelo to Milanu in vgibal je, kaj je Stanislava tako premenilo. Ne daleč od doma se ustavita. Globoko sta sôpla konja in metala péne na vse strani. Milan obrne konja tako, da je gledal Stanislavu v lice in ga ljubo nagovori: „Stanislav, dragi prijatelj, povej, kaj ti je? Nekako čudno si se premenil. Posebno pa sedaj-le si tako klavrn in pobit, da si kar strašen. Ali te je kedo razžalil? Tvoj prijatelj sem in moja dolžnost je, te vprašati: kaj ti dela tako žalost?“

Stanislav ga molčé poslušá. Igra se z vrančevimi grivami, potem pa, ko je Milan nehal, zakrivi ustna na bolesten smeh: „Moja Helena mi ne odpisuje več, že tri mesece nijsem dobil nobenega odgovora na svoja pisma. Sedaj sem mislil, da dobom kak odgovor od nje na pošti, kjer sva bila; toda poštar zmajal je z glavo, ničesa nij bilo! Odkar smo se premaknili nijsem dobil nikakega glasu od nje. Vse upanje je zame proč, ako me ona zapusti. Ti ne veš, kako dekle je to. Da me ljubi, tega ti ne bodem pravil, drugače bi ne govoril o njej. Zvesta mi je tako, kakor Musulman svojemu proroku. Kako me ljubi, lahko si spoznal iz pisem, katera sem ti časi pokazal.“

Tako je pripovedoval mladeneč svojo nezgodo in zakril lice, kot bi hotel zakriti vse izraze žalosti na njem.

Milan se približa na konju Stanislavu, mu položi roko na ramo in reče: „Vpokoji se! Morebiti je bolna tvoja ljubimka in ti zaradi tega ne more odpisati. Ako ti je tako zvesta in te tako ljubi, kakor praviš, ne more je drug od tebe odvrniti, nego smrt.“

Stanislav se strese pri besedi „smrt“. Zlobna misel polastila se ga je pri tem izreku. Nikedar nij mislil na smrt, da bi ona se zamogla vrniti mej njega in Heleno; pa to misel pobil je hipoma razum, kajti težko, da bi bila tako hitro umrla. Saj bi bila gotovo kedaj prej naznanila svojo bolezen, pa nikoli ni omenila nič o tem.

„Ali jej pa nisi dosti določno pisal, kje stojimo,“ prične zopet Milan. „Gotovo ti je odpisala, pa znabiti nij napisala prav napisa. Věš, madjarska imena se težko prav pišo in tako utegnejo njeni listi dohajati v krivo mesto.“

To je nekoliko pomagalo. Stanislav začne promišljevati in dasi-tudi je dobro znal, da je vse določno zapisal, vendar se mu je dozdevalo, da bi se bilo res lahko tako zgodilo. Precej, ko sta prišla domov, pisal je Stanislav Heleni, toda zopet nikakega odgovora nij dobil. Silno je bil žalosten zato. Bil je zdaj skoraj zmeraj doma in le takrat, kedar je moral, hodil je iz doma. General Radvin vgibal je, videč Stanislava tako premenjenega, česa mu manjka; pa zastonj se je trudil. Tudi se je delal Stanislav v pričo svojega pokrovitelja veselega, premda je bil tožnega srca.

Stanislav živel je zdaj tužen. Žgala mu je dušo nema obupnost. Nič več nij ga bilo videti tako ponosnega stopati, in skoraj bi ga človek ne bil poznal več. Polna lica so mu jela upadati in bledeti in le z nado si teši obupno srce. Mnogokrat, kedar je mislil na prejšnje dni, vlekla ga je neka nevidna moč na pošto po ljubimkine odgovore. Zasedel je konja in kakor blisek dirjal v trg; a vračal se vselej prazen!

Lep pomladansk večer je. Ljubo sijejo zvezde z modrega neba, mesec se pa skriva zdaj za ta, zdaj za oni obláček, kakor bi se igral. Stanislav

in tovariši so zbrani pri čaši rumenega vinca. Različne stvari si pripovedujejo in vsi si prizadevajo razveseliti Stanislava, nekedar tako veselega tovariša. Ravno je pojemala govorica prijateljev videčih, da mu ne razvedrijo tožnega duha tudi najbolj bistrournimi šalami, ko vstopi nek vojak mej nje in podá Stanislavu neko pisanje: „To je dal general, da preberete vsem,“ dejal je vojak, se poslovil in odšel.

Stanislav naglo naznani, da se bode polk premaknil na Italijansko v Milan in sicer mora biti prihodni dan vsak pripravljen na odhod.

Vsi so bili osupnjeni, in zavzeti pogledovali so drug drugega ter vgilali, kaj ima to pomeniti; a Stanislavu za svetile so se oči samega veselja. Prvič črez dolgo času se je zopet nasmejaj in baraj tovariše, čemu so tako zmešani?

„Ali niste zadovoljni, prijatelji? Ali vam je to neljubo? vpraša jih. „Italijansko je lepa dežela; verjemite mi, ne bode vam tamo dolg čas,“ prigovarja Stanislav.

Družba se je razšla. Vsaki se je imel še od koga posloviti, svoje imetje urediti in se napraviti na pot. Milan in Stanislav šla sta skupaj domov. Čudil se je Milan Stanislavu, da je naenkrat tako zgovoren postal. Vès se je promenil in bil je zopet vesel kakor nekedar.

„Dragi moj! povej mi vendar, kako da si tako vesel?“ vpraša Milan tovariša, ko sta šla ponoči domov, „si li zvedel kaj o Heleni?“

„Ne, nijsem zvedel ničesa, toda to me veseli, da gremo na Italijansko. Šli bomo skozi mojo domovino in s potoma obiščem lahko Heleno.“

(Dalje prih.)

Podobe iz domačega življenja.

J. Belének.

(Konec.)

III.

Po krščanskem nauku.

Bilo je v nedeljo po sv. treh kraljih, nekoliko minut vže črez tri popoldne, ko se mlado in staro kakor čebele iz panja, iz cerkve posuje. Popoldansko opravilo je minulo. Le nekaj starih bab, kosmati Jaka in ongav Izidor so še notri ostali in molili križev pot.

Možje si natlačijo pred cerkvijo svoje pipe ter začno pogovor — v vsakem kupu svojega, a veči enega in istega — namreč: Mihov Francelj se bode oženil. Stari Miha mu je Jerico vže obljudil.

Pravijo, da sta Francelj in berač Urh zaklad vzdignila. Koliko — nobeden ne vé!

Na desni pak so se vstopili domači fantini ter ogledovali mimo hiteče deklice, kojih je pa vsaka mimogredoč oči pobesila, kakor bi se sramovala in vendar je vsaka svojega po strani z enim očesom pogledala, rekoč „Drevej!“

Sedaj pride Mihova Jerica, lepa deklica iz cerkve. Pogleda vse fante ob enem, ter, ko ne najde česar išče, jo dalje vreže.

Mrzel zapadnik je vlekel in Jerica se zavije v gorko ruto in stopa počasi mimo farovških pristav. Veselje jej je brati z obraza, tako je sama s saboj zadovoljna.

Za njo pride Tilkova Katra, ktera je sicer vedno ena prvih, ki so iz cerkve drli, je danes vendar pri zadnjem odhajajočem oddelku.

„No Jerica, le urno, le urno, glej, kje so že prvi spredi!“

„O še lahko prideve, saj se ne mudi tako,“ odgovori Jerica.

„Kedaj pa te že vendar vržejo čez prižnico, kaj?“ vpraša Tilkova radovedna in nagajivo ter Mihovo pogleda. „Lepega fanta si nam upihala, ti hembrana Jerica, ti! Kedaj pa gresta k pismom?“

„Menim, da jutre.“

„Kaj pa izpraševanje, Jerica, ali te kaj skrbi? Ali si ga že morda opravila?“

„O ne, še ne! pa kaj me bo skrbelo, saj tako kaj čudnega me menda vendar ne bodo vprašali — navadne molitvice pa znam. Kaj hočejo več, če me morebiti vero, upanje in ljubezen vprašajo, ktero pa vselej vsako nedeljo v cerkvi za gospodom molim in jih včasih še nekoliko zad pustim, torej gotovo vém, da jih dobro znam.“

„Jerica, ali ga imaš kaj rada? — Franceljna, kaj?“

„Rada! Zakaj bi ga pa ne imela? Glej jo no! Kaj mar ni lep fant, priden, varčen in dober. Upam tudi, da bo meni dober mož in hiši dober gospodar.“

„Kolikokrat pa je prišel pod okence, Jerica, kaj? ta tvoj Francelj?“ vpraša nagajivo Tilkova.

„Lej jo no, lej, kaj pa to tebi mar? Kolikokrat pa tebe tvoj Janez klicat pride?“

„No,“ pravi Katra, „pustive to reč, naj vsaka za-se ohrani, kar vé. Prijetno je pa le vendar skozi omreženo linico šepetati, posebno po letu, ko so gorki večeri in fantje po vasi vriskajo in pojó, drobne zvezdice pa notri v kamrico tako milo in svitlo migljajo, da se ljubezen popolnoma oživi.“

„Kdo bi se pač ne oglasil, ako ljubi tako vabljivo poklicati zna, da sama ne vém, kaj vsak nakramlja. Nekteri kliče tako milo, kot bi pel

pesem „luna sije“, drugi zopet tako šaljivo, da se dekleta v kamrici mora zasmejati, ko bi se tudi ne hotelo in se tako izda, da ne spi.“

„No zame, ljuba moja, bo sedaj vsa ta čarobna prijetnost proč. Le še tri tedne bom hodila v samskem deviškem stanu, potem pa stopim v drugo — ki je, kakor pravijo, mnogo težavniša.“

„Nič ne verjemi, Jerica, tudi ni vse res, kar ljudje o zakonu govorijo in pišejo. Po navadi tisti, ki imajo sitne babe, na zakonske nadloge tožijo. Ako vajin zakon ne bode srečen, ko se tako ljubita, ter se gotovo ne vzameta zaradi denarja, kakor toliko drugih — tedaj naj nobeden več sreče v zakonu ne išče.“

„Kako pa Jerica, je li res Francelj z Urhovim beračem zaklad vzdignil? Vsaj ljudje tako govorijo.“

E beži, beži, ne bodi tako ongava; berač in Francelj sta prijatelja, to je res. Francelj sam ne verjame, da bi bil berač za zaklad vedel, temveč bili so bržkone pribrajani denarji beračevi, ki jih je Francelju dal. Koliko, sama ne vem; toliko pa je bilo, da so bili oče zadovoljni. V petek večer so se vsi trije do enajstih zvečer pogovarjali. Ob dvanajstih pride Francelj, tiho potrka na omrežje in ko se mu oglasim, pravil mi je, da je vse dobro, da bode čez tri ali štiri tedne vže najina poroka.

Med takimi pogovori pridete deklici v domačo vas; na mostu še pravi Jerica: „Jutri bom pa štenje prala.“

„Le dobro jih pokaj,“ jej Katra še k slovesu reče.

(Štirinajst dni pozneje.)

„No Lovrenc, ali pojdeš jutri v Kamnik na sómenj?“ vpraša Grabnar starega dolgopetnika, zidarskega mojstra Lovrenca, nam vže nekoliko znano osebo.

Lovrenc je bil tudi konjski in goveji mešetar in ni ga bilo ne blizo ne daleč somenja, da bi Lovrenca tam ne bilo.

„To je gotovo, da pojdem; da bi le kaj kupčije bilo, si bom vže par forintov naredil,“ odgovori Lovrenc, „saj ga tako ne čutim po celi teden bora v žepu.“

Mili glas se zasliši, oglasil se je bil Šmarski srednji zvon.

„Bog vé, kdo pač zapušča svet, zvoní mu zadnjo uro. Stari Pavlič je bil nekaj bolehen, za družega bi jaz ne vedel, da bi ležal.“

„Le čakaj, bodeva slišala, kolikokrat bo premolknilo, je-li možki ali ženska.“

In moža se odkrijeta ter molita za dušo umirajočega.

Otroci iz vseh hiš, kjer je kateri brcal, prileté in naravnost v cerkev, vsi so radovedni: kdo je umrl.

Ko odzvoni, počí glas kakor strela po vasi: „Mihova Jerica!“

„Ovbe no, Jerica bi bila umrla, taka deklina, kakor je bila, zdrava in rudeča. Saj je bila ravno na oklicu.“

„Da, da,“ pravi stara Zaplotka, „umrla je, umrla, Bog ji daj večno luč! Lejte, kdo bi si bil mislil, pred štirinajstemi dnevi je Jerica še štrenje prala. Ker se je zdela trdne postave, se ni nič kaj varovala; hitela je, na vso moč je bila pridna — in se tako prehladila. Škoda za-njo!“ In solzica kane iz medlega očesa po zgrbanem licu.

„No Lovrene, pa dobro srečo!“ pravi Grabnar in odideta vsak po svojih opravilih.

Zvečer je bila pri Mihu hiša natlačena. Vès Šmarten se je tamo skupaj spravil. Na mrtvaškem odru je ležala najlepša deklina cele vasi, ljubljenska vseh. Vaške deklice so jo jako lepo na oder napravile in jej dejale zelen venec na glavo, v roke pa zraven šmarnega križa rožmarinov vršec. Lepa je bila Jerica še kakor mrlič, kako ljubko se je držala na smeh.

Okoli mize so sedeli možaki, v kotu pa Afrinov Aleš, ta zvesti čuvaj vseh, kolikor jih je v Cerkljanski fari v tridesetih letih pomrlo. Aleš je obče priljubljena oseba, ki za krajcarje sila stare pesmi poje, povesti pripoveduje itd.

Sredi mize je stal lesen plošček, na katerem je bilo za dvanajst krajcarjev tobaka skupaj. Možje so ga kadili. Okoli peči in tam pod velikim oknom so pa sedele Jeričine vrstnice; prišle so skazat jej zadnjo prijaznost ter so zapéle eno tistih starih pesmi, ktere so še zdaj pri takej priliki po Gorenjskem navadne. Nobenega očesa ni bilo suhega, ko so deklice končale.

Čez dva dni so Jerico zagrêbli v črno gomilo. Francelj in oče sta jej postavila mesto lesenega križa, na katerem je visel pušpanov venec in kterege so za prvo silo v grob vsadili, dragocen mramornat križ.

Pustno nedeljo je kranjski berič pred cerkvijo od c. k. gosposke nanzanil, da bode sredpostno sredo Mihovo posestvo prostovoljno po očitni dražbi prodano. —

Nekega dné lepega meseca majnika občudovali so radovedni Hamburgzani dva potujoča. Prvi je bil sivoglav mož, drugi pa še mlad od dvajset do trideset let, ki je imel irhaste hlače, svilnat lajbič in pa štebale doli zavihane, da so se mu videle bele spodnje hlače.

Bila sta Miha in Francelj, ktere je odpeljal „Neptun“ iz Hamburga z več sto drugimi izseljenci tje v novi svet — črez neizmerno širjavo atlantiškega morja — v Ameriko.

Salzburg — Juvavo.

Spisal Fr. Jaroslav.

(Konec.)

Drugi, vsaj nam Slovencem znameniti mož pa je XLVI. nadškof salzburški, Leonard Hodiščan, rodom Slovenec. O njem je pisal J. Rozman v „Drobtinica“ 1854. l. Naj ga tudi tu na kratko opišemo.

Leonard se je narodil okoli 1436. l. v starem hodiškem gradu na Koroškem. 1460. l. je stopil v samoston rednih kanonikov v Dobrivesi, in že 1481. l. bil je izvoljen predstojnikom omenjenemu samostanu.

Leonard je bil učen in odličen zvedenec v cerkvenem pravu, in zbog tega so ga razni viši pastirje, vzlasti salzburški metropoliti, upotrebljevali svojim pooblaščenecem in posrednikom. Tudi je bil Leonard viši namestnik oglejskega nadškofa za vso podjunsko dolino. 1490. l. bil je poklican za kanonika v Salzburg, in koj poslan v Rim, da bi nazaj dobil salzburško proštijo, čije dohodke je doslej nek francozki kardinal užival. Vse to je srečno dosegel Leonard, in kanoniki njega izvolijo proštom stolne cerkve.

Leta 1495. meseca julija pa je Leonard se še više popel; kanoniki ga soglasno izvolijo nadškofom in deželnim knezom. On je popolnoma opravičil zaupanje, ki se je vanj stavilo. Leonard, ne gledé na duhovenske dolžnosti, je tudi v drugih ozirih pokazal se vrednega najvišega dostojanstva. On je mnogo učinil za olepšanje Salzburga. Koj naslednje leto začel je staviti nove stolpe in zidove na romantičnem Hohensalzburgu. 1497. l. postavil je v mestu veliko poslopje — hodiški dvor imenovano.

Vstale so tožbe na Jude, in ker je mnogo istinitega v tem bilo, iztirjal je Leonard 1498. l. Jude iz svoje dežele, akoravno je vsled tega mnogo dohodkov izgubil. Da bi to izgubo nadomestil, lotil se je rudokopanja. 1500. l. sklical je vse svoje rudokope in umne može na posvet, in to s tolikim uspehom, da se je rudokopstvo kmalo znatno povzdignilo; edini Gastein je vrgel 80.000 zlatov na leto, gotovo velika svota za takrat. Denar Leonardov bil je povsod rad prejemana; nekej vrsti drobiža z utisneno repo rekali so po slovenskih deželah: reparji.

1500. l. napravila je Salica veliko škode; Leonard dá jo objeziti od Halajna do Titmaninga. Tisto leto postavi novo cerkev na Hohensalzburgu in posveti jo sv. Jurju. Dal je postaviti, predelati in olepšati še druge cerkve v mestu in drugod. Čisto z novega postavil je cerkev sv. Boštjana v Salzburgu.

Tudi mnogo malih mest in gradov po Salzburškem, Koroškem in Štajerskem dal je utrditi ali zboljšati, največ zavoljo Turkov, ki so takrat divjali in razdevali po Slovenskem.

Cesarju Maksimilijanu je posodil 50.000 for., ki je zato nadškofu zastavil Ptuj na Štajerskem in Gmind na Koroškem. Svojim rodbincem je postavil na malem brdu nasproti Gospejsvetskej cerkvi veličasten grad Tancenberg.

1502. l. začel je J. Visbek, nadškofov najemnik, upirati se in razdevati deželo, a Leonard je raje se pogodil z njim in odštel veliko svoto denarja, da je obvaroval nepotrebne vojske svoje podložnike. 1503. l. umrl je bavarski vojvoda Jurij in sorodniki so se začeli prepirati za njegovo zemljo. Nastala je vojska. Cesar Maksimilijan I. se je trudil tudi nadškofa salzburškega v vojsko zaplesti, ki pa se je znal ogibati in tako delati, da so se sorodniki z lepa pogodili.

Poslednja leta je Leonard najrajše stanoval na Hohensalzburgu, kjer zdrava in čista sapa pihljá, in kjer se uživa prekrāsen razgled. Visoke planine in nizke ravnine, temne hoste in zelene loke, veličastne cerkve in dična poslopja se prijazno okrog grada vrsté, ter razvedrujejo bolno sree. Tudi nadškofu Leonardu je ta čarokrasni kraj preganjal s čela marsikateri oblaček nevolje in mu osladil marsikatero grenko uro. (Nek pot so se Salcburžani spuntali mu.) Ta kraj se mu je priljubil, zato ga je predelaval in lepšal; zazidal je vānj do 26.000 gld., veliko svoto za tisti čas. Tu je tudi dal napraviti znamenite orglje „rog“ (Horn) imenovane, ki so zapele vsak pot, ko je odzvonilo jutrnico in večernico, ter so se čarobno razlegale doli po mestu in kratek čas delale stanovalcem.

Dné 8. jun. 1519. l. poiskala je bela smrt nadškofa Leonarda na Hohensalzburgu in položila ga na mrtvaški oder. Pokopan je v stolnej cerkvi v kapeli sv. Jeronima, katero je on sam dal prirediti. 24 let je ta naš rojak vodil nadškofijo in vladal samostojno kneževino salzburško.

Posebno imeniten in važen nam Slovencem pa je Salzburg zbog tega, ker iz njega so dohajali duhovniki oznanovat Kriščev nauk po Slovenskem. Pričel je bil to delo sv. Rupert, ki je osebno prehodil dolenje panonske pokrajine, koder so takrat Slovenci stanovali, obiskal Ptuj in Celje, od koder je truplo sv. Maksimilijana v Lavorjak prenesel.

Z mnogo večim uspehom pa je začelo delati se na tem polju od tadaj, ko je vojvoda Borut Tesla II. zoper Avare na pomoč poklical. Borutov sin Karast in vnuk Ketumar morala sta vsled pogodbe očetove iti za poroka k Teslu, ki ju je izročil v skrb sv. Virgiliju, škofu salzburškemu, ki je mladenčca podučil in krstil. Po smrti Borutovej Bavari Karasta za vojvodo goratanskega proglasé, in po njegovej smrti postavijo Ketumara, ki je sv. Virgilija poprosil, naj bi sam prišel v njegovo deželo sv. evangelij oznanovat. Škof tega ni utegnil, a poslal je sv. Modesta s pomočniki.

Ketumarov naslednik, Valhun (Vladuh), stopil je v pretesno zvezo z Nemci ter je s tem zakrivil, da je Tesel več kosov slovenske zemlje od-

trgal (menda nekaj sedanje Tirolske in Salzburške). Slovenci, po teh krajih živeči in od svojih bratov ločeni, so se radi ali neradi pod nemško oblastjo ponemčili.

Salzburški nadškofi so tudi škofije po Slovenskem vstanovljali. Krško škofijo je 1072. l. vstanovil nadškof Gebhard; sekovsko 1219. l. nadškof Eberard II., in lavantinsko 1228. l. vstanovil isti.

Salzburg sam, kakor je znano, stoji na nekdanji slovenski zemlji in to hočemo poudarjati. Neovrgljivi faktum historični je, in tudi od nasprotnikov se že priznava, da v historični dobi so Slovenci po Salzburškem stanovali. A gotovo je tudi to, da vse tudi, kjer so Slovenci v historični dobi stanovali, naseljeni so bili tudi v predhistorični. Jasno in temeljito nam to dokazuje naš slavni učenjak D. Trstenjak. Granico staroslovenskega (t. j. vindskega) narisal je tako-le: Tilament (Tagliamento), ogerska Sala, avstrijski Dunaj, reki En—In in gora brenska. Za slovenskost stanovalcev po teh pokrajinah oglasil se je tudi prof. A. V. Šembera v knjigi: „Zapadni Slované.“ V enakem smislu piše i Giferding.

Slovani po Salzburškem so že zdavnaj ponemčeni. Imena gorá, rek, vasi, mest in izkopane starine pa jasno še dandanes pričajo, kako daleč je nekdanji narod slovenski segal, a večino te krasne domačije vzeli so mu tujci — vsled znanega „drang-a“ — in kateri kar vzkipe in nam vse psovke na glavo namečejo, če jim omenimo, da je ona kedaj naša lastina bila. Gledimo sedaj, da vsaj to mrvico, ki je še imamo, ohranimo. Ali bridka žalost nas obhaja, ko z ene strani vidimo, da narod čedalje bolj v siromaštvo leze in zemlja njegova v tuje roke prehaja, sicer počasi a tim stanovitnejše; z druge strani pa nas drobi in slabi domača nesloga, s katere, kakor žalostne skušnje pri Slovanih pričajo, je še vsak pot nasprotnik se okoristil.

Naši sosedje Hrvati marljivo preiskujejo arhive, vzlasti venetske. Morda tudi o nas Slovencih hranijo zgodovinskega blaga Salzburške knjižnice in druge zbirke po gradovih Salzburških.

Oroslav Caf.

Nedavno izgubiše susjedi i braća naša Slovenci opet znamenita za točnika na poprištu domaće književnosti načinom užasnim. Znameniti slovenski jezikoslovec Oroslav Caf sam se ustrelilo. Dne 3. srpnja stao je ludovati. Optujski liečnik hécde ga povest u gradačku ludnicu, al se Oroslav Caf prije sam skonča. Caf rodio se 13. travnja 1814. u selu Rječici, jedno četiri ure od Maribora. Nauke svršio je na mariborskom gimnaziju i gradačkom sveučilištu, gdje se je osobitim znanjem grčkoga

jezika odlikovao, kad je poslije stupio u bogosloviju, izvještava se za kratko u jevrejskom i arabskom i kaldejskom jeziku. G. 1837. bude redjen za svećenika, te namješten kao kapelan u Lebringu kod Wildona, a g. 1839. u Frauheimu kod Maribora, gdje je punih 20 godina kapelanovao. U toj mirnoj zabiti posvetio se sasvim učenju jezikoslovja, sav svoj imetak potrošio je za knjige. Knjižnica vriedi mu do 10.000 fr. Pišući jezikoslovne razprave, kupio je revno medju pukom narodnje blago. Preko 60.000 rieči poslao je redakciji Wolfvog slovensko-njemačkog riečnika. Hodeći po Medjimurju, Krasu i Koruškoj kupio je priče, poslovice i pjesme. Pozvali ga po više puti za profesora, za učitelja na gradačko sveučilište i podravnatelja sjemeništa sekovske biskupije, al on je sve te ponude odbio. Bijaše uz to svećenik uzoran, od svega svieta štovan. Kao kapelan preveo je Robinsona i po nalogu vlade računicu na slovenski jezik. Ujedno je pisao u sve slovenske listove, te je prijateljvao sa svimi slavenskim pisci. Godine 1859. morao je po zapovjedi biskupa Slomška preuzeti podravnateljstvo sjemeništa v Mariboru. Suznima očima ostavi svoje stado, komu po uzoru spasovom pravim pastirom bijaše. Radeći marljivo o napredku zavoda, učio je uz to marljivo jezikoslovje. Ali zrak mariborski nije mu nikako prijao. Zato je silno molio, da smie stupit u red sv. Franje i to u optujski samostan. Molba bude mu uslišana.

Teško je bilo biskupu Slomšku izgubit toli vriedna svećenika, zato mu ponudi kanoniju, al je ne hće primiti, napokon sklonu se na molbe biskupove, te primi mjesto beneficijata i savjetnika duhovnog stola u Optuju, gdje mu tada bilo nastavljati nauke. Hanka, Šafařík, Purkině i drugi radili su o tom, da bude imenovan učiteljem slavenskog jezikoslovja na pražkom sveučilištu, kad je Schleicher odstupio bio. Nu podla spletka osujeti im namjeru. Živućemu mirno medju knjigami smuti se pamet i Caf pade od vlastite ruke. U rukopisu ostavi nakon sebe: a) Critico-etymologicum lexicon slovenicum. b) Indoeuropejska jezikoslovna razmatranja. c) Slovníčke opazke za slovenski i oběi slavenski jezik. d) Mali kritični rječnik k narodnim bugarskim pjesmam braće Miladinova. e) Primjetbe i popravci staroslovenskomu riečniku Miklošića. f) Slovníčke opazke indoeuropejske.

Čudnovato zaista! U ono po prilici doba, kad mi izgubismo Kurelca, izgubiše Slovenci Cafu. I jedan i drugi bijaše skroman jezikoslovac i jedan i drugi zadubio se u dušu naroda svoga i jedan i drugi kupio je kao crv narodnje blago, i jednog i drugog ostavi pod kraj života sila duha, i jedan i drugi poginu iz nenada. Dvie su to skromne al sjajne zviezde na nebu slavenskoga juga. Vječna im pamet, vječno pobratimstvo nad zviezdami.

(„Vienac.“)

Drobnost.

Otok Elba.

D. T.

Pobočju italskemu nasproti, in od tega ločen po kanalu Piombinu leži otok Elba, devet milj daleč od Korsike, in ednajst od Livorna. Dasiravno ni velik, meri samo $7\frac{1}{4}$ □ milj, vendar je ta otok v drugi dekadi tega stoletja veliko znamenitost dobil. Otok sam ima 20,000 duš, po dolgem od izhoda do zahoda se vleče gorovje, in ležeč pod milim podnebjem ima prav zdrav zrak. Poglavitno bogatstvo mu je v železni rudnini, srebru, marmeljnu, morski soli, katere se na leto 600,000 vreč (žakljov) dobi, tudi ribji lov posebno tonin in sardel nekaj prineskov vrže, a slabo je ze živinstvo, tako da se mora živina privvažati iz inih krajev. Poglavitno mesto: Porto Ferrajo ima 3000 prebivalcev, stoji v severni strani otoka, ima trdnjavo in ladjostajo, prvo je Napoleon razširil in dobro utrdil. Arzenal je prostoren, najlepši kinč pa je v novejših časih popravljena cerkev. Ima še mesto gledišče, in kraj morja lepa sprehajališča. Drugo dobro loko najdeš v Porto-Longonu, na izhodnem boku, mestece šteje 1000 prebivalcev, močno trdnjavo je razdril leta 1815 general Dalesme. Znamenita je tudi vas Rio zaradi rud že Rimljanom znanih in izvrstnega vina.

V stari dobi je otok Elba občeval z Rimljani in Grki, v 13 stoletji je postal lastina pisanske republike, katerej so jo leta 1290 vzeli Genuezi, a sopet si ga pozneje pridobili Genuezi. Ko je Gherardo d' Appiani mesto Piso prodal vojvodi milanskemu, obdržal si je Elbo in Piombino. Pozneje si je otok prilastil malopridni Cesare Borgia. Leta 1554 je znani gusar (pirat) Barbarossa si ta otok osvojil, in vse prebivalce tiral v sužnost. Tudi po Turkih je otok Elba dosti nadlog prestati moral. Leta 1557 je bil vladar tega otoka nekoliko časa Filip II. kralj španski. Leta 1736 se je odstopil kralju napolskemu in leta 1801 padel je v roke Francozom. Četrtega maja 1814 je priplul v Porto-Ferrajo mož, katerega častilakomnosti so meje Evrope bile pretesne, in je na tem malem mestecu vladaril. Deželogladnost na Dunaji prepirajočih se oblastij mu je dala priložnost, da je znal že 26. februarja 1815 otok Elba zapustiti, sopet na kratek čas svojo zastavo razviti, dokler je bliščeči se meteor ugasnil na drugem otoci Sv. Helene. V dunajskem primirju se je otok Elba poklonil velikemu vojvodstvu toskanskemu, in je sedaj s tem vred pripadel kraljestvu italskemu.

Izdajatelj i odgovorni urednik: Martin Jelovšek.

Tisk in založba „Narodne tiskarne“ v Mariboru.